

УДК 72

ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ СӘУЛЕТ-ТУРИСТІК САЛАСЫН ДАМУ ӘЛЕУЕТІ

Зинабдин Галым Низамидинулы

zinabdin@bk.ru

Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің магистранты

Ғылыми жетекші - Арынов Қ. Қ.

Сәулет докторы, профессор

Сарапшылардың пікірінше, Қазақстан өзінің туристік - рекреациялық әлеуетін әзірше 10-15% - ға ғана пайдаланады және соның салдарынан келу туризмінен түскен табыс бойынша әлемде 89-шы орынға ие.

Бұл ретте әлемдік практикада туризм индустриясының рөлі үнемі өсіп отырады; туризм әлемдік экономиканың неғұрлым серпінді салаларының бірі бола отырып, кірістілігі бойынша тек мұнай өндіру мен өңдеуден кейін ғана артта қалады. Дүниежүзілік туристік ұйымның деректері бойынша туризм саласына әлемдік ЖІӨ-нің 9% - ы, әлемдік инвестициялардың 7% - ы, әрбір 12-ші жұмыс орны, көрсетілетін қызметтер экспортының 30% - ы, барлық салық түсімдерінің 5% - ы келеді. 2012 жылы әлемге бір миллиард турист саяхаттаған. Халықаралық туристік келушілердің саны 2013 жылы 5% - дан астам өсті және 1.087 миллионға жетті [3]. ЮНВТО 2014 жылға Халықаралық келулер санының 4% - ға - 4,5% - ға артуын болжайды, бұл оның ұзақ мерзімді болжамынан тағы да асып түседі (2010-2020 жылдар кезеңінде жыл сайын+3,8%). ЮНВТО-ның сенім индексі, бүкіл әлем бойынша 300 сарапшысының сауалнамасы негізінде жасалған, бұл пікірді растайды, 2019 жылға арналған перспективалар алдыңғы жылдарға қарағанда жоғары бағаланады [4].

Қазақстан экономикасының туристік секторы өз орбитасына базалық және қосалқы салалар мен кәсіпорындарды тарта отырып, көлік, құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, сауда, ойын-сауық индустриясы және т.б. сияқты сабақтас салаларға мультиплицирлеуші әсер етеді, тікелей және жанама түрде халықтың жұмыспен қамтылу деңгейін арттыруға ықпал етеді. Осылайша, ұлттық және аймақтық экономикадағы туристік сектор өте маңызды рөл атқарады.

Әлемдік туристік нарықтағы қатаң бәсекелестік, энергия ресурстарына бағаның үздіксіз өсуі, тұрақты әлемдік экономикалық дағдарыс елдің бүкіл экономикасының, оның ішінде туризм секторының, ақпараттық қамтамасыз етудегі, маркетингтегі, қонақжайлылық

индустриясындағы кадрлармен қамтамасыз етудегі және т. б. инновациялық технологиялардың ауысуын негіздейді.

Алайда, үлкен туристік ресурстарға ие Қазақстанда туризм өзінің әлеуетті мүмкіндіктеріне барабар даму деңгейіне әлі жеткен жоқ. Туризм инфрақұрылымының дамымауы, туризм саласындағы тиімді инновациялық-инвестициялық саясаттың болмауы, мемлекет тарапынан Туризмді басқару тетіктерінің жетілдірілмеуі, Қазақстанның мемлекет ретіндегі оң имиджін қалыптастыруға және қолдауға тиісті көңіл бөлінбеуі, шетелдік туристер үшін тартымды және т. б. бірқатар келеңсіз факторлардың салдарынан туристік объектілер сұранысқа ие болмай отыр.

Республикада туризмді дамытуда жетекші облыстардың бірі болып табылатын Шығыс Қазақстан облысы Елеулі туристік-рекреациялық әлеуетке ие. Шығыс Қазақстан-Оңтүстік Сібір мен Алтайды Жетісу мен Орталық Азиямен байланыстыратын аумақ. Облыс Ресей Федерациясының екі өңірімен, Қытайдың Бір облысымен және Қазақстанның үш облысымен шектеседі: Қазақстанның барлық су қорларының 40%-дан астамы Шығыс Қазақстан облысында шоғырланған. ШҚО аумағында ұзындығы 10 км астам 885 өзен ағып өтеді, облыста көлемі 1 гектардан астам мыңға жуық көл бар [5]. Шығыс Қазақстан облысы бірегей туристік әлеуетке ие. Туризмді дамыту тұрғысынан: қолайлы географиялық орналасуы (Еуразия орталығы), Ресей Федерациясымен, Қытай Халық Республикасымен және Моңғолиямен шекара маңы ынтымақтастығы, кең аумағы мен табиғи ландшафтының алуан түрлілігі, бірегей рекреациялық ресурстар және бай мәдени-тарихи мұра мықты жақтары болып табылады.

Туристік соқпақтар жүздеген тарихи-мәдени мұра ескерткіштеріне, сондай - ақ Киин Киришу, Синегорск шыршасы тоғайы, тас ертегісіне апарды [6]. Жақын шет елдерден келген туристер ерекше қызығушылық танытады: Бұқтырма жағалауы [7], Рахман кілттері, Алакөл көлі [8], Катонқарағай ауданы (Сур. 1) [9] және пригороду Риддер қаласының [10].

Основными природоохранными территориями являются Катон-Карагайский государственный национальный природный парк, Западно-Алтайский государственный природный заповедник, Маркакольский государственный природный заповедник, Государственный лесной природный резерват «Семей Орманы».			
 <p>Западно-Алтайский заповедник</p>	<p>Западно-Алтайский заповедник был создан в 1992 году для сохранения уникальной природной зоны — черневой тайги. Ее характерная особенность заключается в практически полном отсутствии мохового слоя и сильно развитом травяном покрове. В первом ярусе леса преобладает пихта, а во втором — лиственные породы.</p>	 <p>Катон-Карагайский парк</p>	<p>Крупнейший национальный парк Казахстана, который находится в Катон-Карагайском районе Восточно-Казахстанской области. Площадь - 643 477 га. Парк был основан в июле 2001 г., в 2014 г. парк вошел в список особо охраняемого наследия ЮНЕСКО благодаря своим достопримечательностям, ландшафту, многообразно флоры и фауны.</p>
 <p>«Семей-Орманы»</p>	<p>Ленточные боры расположены в северо-западной части Восточно-Казахстанской области. Территории Бегеневского, Бородулихинского, Букебаевского, Долонского, Жанасемейского, Канонерского, Новошувльбинского, Семипалатинского (без пойменных лесов) филиалов относятся к степной широтно-географической зоне.</p>	 <p>Маркакольский заповедник</p>	<p>Территория в 102 971 га относится к Восточно-Казахстанской области рядом с границей Китая и недалеко от Алтайского края. Образовалась она вокруг озера Маркаколь, который занимает большую часть площади — 44 450 га. Является самым крупным водоёмом Алтая. Из него вытекает основной приток реки Иртыш — Кальджир</p>

Сур. 1 Рекреационные зоны

Аймақтың жақсы табиғи ландшафты, көптеген өзендер мен көлдер балық аулау, аң аулау және ойын компанияларына рафтинг, балық аулау, аңшылық және ғылыми турлар, пантоемдеу және курорттық демалыс ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мәдени-танымдық турлар ежелгі дәуірді, халықтың мәдени тарихын сүйетіндер үшін қызықты. Мұнда демалыстың барлық түрлерін дамытуға болады: жағажай, су, тау шаңғысы, сауықтыру, экстремалды, экологиялық, экскурсиялық, іскерлік және т.б. табиғат емдік бұлақтар негізінде

курорттар мен санаторийлер салуға қолайлы жағдай жасады. Облыста мәдени-тарихи мұра мен экскурсиялық көрсетілімнің көптеген нысандары бар. Алайда, туристік ресурстардың бірегейлігіне қарамастан, Шығыс Қазақстан облысының туристік - рекреациялық саласының дамуы жеткілікті түрде қарқынды жүріп жатқан жоқ. Туризм саласына енгізілген ақпараттық-коммуникациялық технологияларға, корпоративтік мәдениетке, маркетингтік технологияларға, энергия үнемдейтін технологияларға негізделген туризмді басқарудың тиімді стратегиясынсыз Туризм индустриясы аймақтың экономикасында өз орнын алмайтыны анық.

Қазіргі жағдайда дестинацияларды дамыту стратегиясын қалыптастыру өңірлердің туристік индустриясының тиімділігін арттыруға мүмкіндік беретін неғұрлым өзекті және талап етілетін тетіктердің бірі болып табылады. Ішкі және халықаралық нарықтарда туристік саланы дамыту мен жылжытуды стратегиялық басқаруды жетілдіру туризм арқылы сәулетті дамыту немесе сәулет арқылы туризмді дамытудың басым міндеттерінің бірі болып табылады. Бұл тұрғыда Шығыс Қазақстанда туризмді стратегиялық басқару жүйесін қалыптастыру мүмкіндіктерін зерттеу өзекті болып табылады. Бұл ретте туристік қызметтің барлық салаларында инновациялық технологияларды, әдістер мен материалдарды пайдалануға баса назар аударған жөн. Туризмді дамыту барысында туристік бизнестің жұмысын қайта құру, қауымдастыққа туристік фирмаларды ғана емес, сонымен қатар шағын және орта бизнес кәсіпорындарын, турист біздің облысқа кірмеуі және қолайсыздықтар туғызбауы үшін қажет қызметтерді біріктіру қажет. Солардың ішінде ең кіші болса да маңызды рөл атқаратын нысан жолдар, әуе жолдары, темір жолдары, тас жолдары және жаяу жолшылар жолдары.

Туризмнің дамуы үшін көлік инфрақұрылымын үнемі жаңартып қана қоймай, оны заманауи стандарттар бойынша жақсарту қажет.

Осы жолдармен қатар нысандар ішінде жаяу жүргіншілер жолдарын ұйымдастырып, демалу және табиғат туралы ойлау үшін нүктелер салу қажет (Сур. 2).

Сур. 2. Демалу және табиғатты ойлау нүктелері.

Бай мәдени-тарихи және табиғи ресурстарға ие бола отырып, Қазақстан шетелдік және отандық туристерді тартуға қабілетті қазіргі заманғы туризм индустриясын құру проблемасының алдында тұр. Қазақстан-тарихы мен мәдениеті бай, ежелден оны мекендеген халықтардың діни және мәдени дәстүрлері қатар өмір сүрген ел. Ауданы Үлкен ел бола отырып, оның ерекше табиғи ресурстары бар. Еуразия құрлығының ортасында Қазақстан, Қытай, Моңғолия және Ресей шекараларының түйіскен жерінде орналасқан Шығыс Қазақстанның туристік әлеуеті ерекше қызығушылық тудырады. Бұл аймақтың мүмкіндіктері туризм индустриясының қолайлы даму көзі болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Все флаги в гости к нам. Казахи намерены развивать туризм....<http://www.altyn-orda.kz/news/kazaxstanskie-novosti/vse-flagi-v-gosti-k-nam-kazaxi-namereny-razvivat-turizm.../>
2. ЮНВТО. Отчет за 2012 год. <http://media.unwto.org/ru/node/38150/>

3. Число международных туристских прибытий в 2013 г. возросло более чем на 5% и достигло 1.087 миллионов, <http://www2.unwto.org/ru>
4. Международный туризм превышает ожидания - число прибытий в 2013 году возросло на 52 млн. <http://media.unwto.org/ru/press-release/2014-01-20/mezhdunarodnyi-turizm-prevyshaet-ozhidaniya-chislo-pribytii-v-2013-godu-voz>
5. Восточно-Казахстанская область, <http://academic.ru/dic.nsf/ruwiki/54382>
6. Центр Евразийского континента. <http://www.pandia.ni/text/77/22/51715.php>
7. Бухтарминское водохранилище: Зоны отдыха. http://www.realkz.com/page.php?page_id=1386&lang=1&city=43
8. Озеро Алаколь. <http://www.kazakhstan.orexca.com/rus/alakollakekazakhstan.shtml>
9. Катон-Карагайский национальный парк. http://ru.esosedi.org/KZ/places/1000145876/katon_karagayskiy_natsionalnyiy_park/
10. Город Риддер, Восточно-Казахстанская область. <http://www.komandirovka.ru/cities/ridder/>